

ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

УДК 658.1

Л. Л. Кірова,
М. О. Воробйов

КОМПЛЕКСНИЙ АНАЛІЗ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ ПАТ «УКРСОЦБАНК» З ВИСУВАННЯМ ПОДАЛЬШИХ ШЛЯХІВ ЩОДО ЙОГО ФІНАНСОВОГО ОЗДОРОВЛЕННЯ

Анотація. У статті розглянуто сутність та основні особливості поетапного аналізу фінансово-економічного стану українського комерційного банку з висуванням подальших шляхів щодо його фінансового оздоровлення.

Ключові слова: фінансовий стан, фінансові ресурси, комплексний аналіз основних економічних показників, фінансове оздоровлення комерційного банку, ПАТ «Укрсоцбанк».

Summary. The article discusses the essence and main features of a step-by-step analysis of the financial and economic situation of the Ukrainian Commercial Bank, with further promotion of ways to improve its financial recovery.

Key words: financial condition, financial resources, comprehensive analysis of the main economic indicators, financial rehabilitation of the commercial Bank, PJSC «Ukrsoctbank».

Постановка проблеми. Для утримання стабільної тенденції розвитку фінансово-економічної діяльності підприємства в умовах постійного загострення конкурентної боротьби необхідно достовірно оцінювати фінансовий стан підприємства. Фінансовий стан підприємства характеризує забезпеченість власними оборотними коштами, оптимальне співвідношення запасів товарно-матеріальних цінностей з потребами виробництва, а також своєчасне проведення розрахункових операцій і платоспроможність. Оцінка же фінансового стану підприємства показує, в яких конкретних напрямках потрібно проводити цю роботу. Відповідно до цього результати аналізу надають відповідь на питання: «Які існують найважливіші способи поліпшення фінансового стану?», висуваючи шляхи фінансового оздоровлення підприємства в конкретний період діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розвиток теоретичного та практичного аспектів формування і використання фінансових ресурсів, наукових підходів до їх класифікації розглядали у своїх працях вітчизняні вчені Б. Є. Грабовецький, І. В. Шварц, В. М. Опарін, М. Д. Поддєрьогін, І. В. Білик, О. Д. Бланк, Л. О. Василик та інші.

Метою статті є проведення комплексного аналізу фінансово-економічного стану ПАТ «Укрсоцбанк» і висування подальших конкретних (поетапних) шляхів щодо його фінансового оздоровлення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перехід до ринкової економіки — це стратегічний напрям розвитку країни.

Природною рушійною силою господарського розвитку є прагнення індивіда до досягнення своїх економічних інтересів. Завдання це складне й багатогранне. Його вирішення включає в себе і перебудову відносин форм власності, і створення відповідної ринкової інфраструктури, розвиток нормальної конкуренції. Саме вона вирівнює попит і пропозицію, відновлює пропорційність — здійснюється саморегулювання економіки [4].

Насамперед, цивілізовані ринкові відносини потребують обґрунтованого поєднання обох цілей. З одного боку, бізнес — це економічна діяльність, яка проводиться за рахунок власних або запозичених коштів на свій ризик і під свою відповідальність, з головною метою отримання прибутку і розвитком власного діла. З іншого боку, розвиток бізнесу в умовах ринку сприяє на-

© Л. Л. Кірова, М. О. Воробйов, 2017

Бібліографія ДСТУ:

Кірова Л. Л. Комплексний аналіз фінансово-економічного стану ПАТ «Укрсоцбанк» з висуванням подальших шляхів щодо його фінансового оздоровлення / Л. Л. Кірова, М. О. Воробйов // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. — 2017. — № 4 (40). — С. 79–83.

References (APA):

Kirova, L. L., Vorobyov, M. O. (2017). *Kompleksnyi analiz finansovo-ekonomichnoho stanu PAT «Ukrsoctbank» z vysuvanniam podalshykh shliakhiv shchodo yoho finansovoho ozdorovlennia* [Complex analysis of the financial and economic status of Ukrsoctbank PJSC underline the future ways on its financial sanitation]. *Visnyk Berdianskoho universytetu menedzhmentu i biznesu*, 4 (40), 79–83 (in Ukr).

сиченості споживчого ринку товарами і послугами, активізує структурну перебудову економіки, стимулює впровадження науково-технічних досягнень, сприяє всілякому підвищенню ефективності виробництва [3].

Стратегічними напрямками діяльності підприємства виступають:

- наукова організація виробництва;
- наукова організація праці;
- наукова організація управління.

Наукова організація виробництва (НОВ) — це створення оптимальної техніко-технологічної системи на підприємстві.

Під цим мається на увазі надійне та ефективне функціонування виробничого устаткування і технологій, а також упорядковані техніко-організаційні взаємозв'язки працівників.

Наукова організація праці (НОП) — система заходів, яка забезпечує зростання ефективності живої праці, використовуючи при цьому досягнення науки і передового досвіду. Вона включає систему заходів зі створення умов для високопродуктивної, ефективної і творчої (креативної) праці.

Наукова організація управління (НОУ) — це управління, яке спирається на наукову організацію праці, системний аналіз науково-обґрунтованих методів прийняття рішень [4].

Фінансовий стан підприємства — це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів [7]. До відома: фінансовий стан підприємства залежить від результатів його виробничої, комерційної та фінансово-господарської діяльності. Тому на нього впливають усі види діяльності підприємства [1].

Отже, стисло розглянемо історію одного з найбільших універсальних банків України, що працює на локальному ринку з 1990 року. Акціонерно-комерційний банк — АКБ «Укрсоцбанк» (надалі — «Банк») був заснований у жовтні 1990 року як відкрите акціонерне товариство на базі Української республіканської контори «Житло-соцбанку» та зареєстрований в Держбанку СРСР. У вересні 1991 року перереєстровано статут АКБ «Укрсоцбанк»; 27 вересня 1991 року отримано ліцензію № 5 від Національного банку України на право здійснення банківських операцій.

На сьогоднішній день Публічне акціонерне товариство «Укрсоцбанк» пропонує повний спектр сучасних фінансових послуг як фізичним, так і юридичним особам [5].

Послідовний аналіз основних показників фінансової діяльності ПАТ «Укрсоцбанк» та його дочірніх компаній (надалі разом — «Група»)

згідно з консалтинговими річними звітами (на 31.12.2014 р., 31.12.2015 р., 31.12.2016 р.) дозволив скласти реальний «пазл» усвідомленої роботи його підрозділів.

Фінансування діяльності банку та його активів здійснюється переважно за рахунок залучених коштів у структурі балансу. Динамічний спад активів банку у аналізованому періоді забезпечувався незбалансованим підкріпленням пасивів залишками на коштах клієнтів. Загалом, частка залишалась найбільшою (у абсолютному вираженні в період з 31.12.2014 р. по 31.12.2016 р. зменшення активів банку склало 10,867 млрд. грн., або 22,6 %). У структурі активів ПАТ «Укрсоцбанк» переважну питому вагу мають кредити і заборгованість клієнтів та грошові кошти та їх еквіваленти, що разом складає 76,0 % від загального валу.

Станом на 31 грудня 2016 року строкові депозити десяти найбільших клієнтів (або груп клієнтів) становлять 1,377 млрд. грн., або 9,1 % від загальної суми строкових депозитів (31 грудня 2015 року: 2,912 млрд. грн., або 19,2 %).

Станом на 31 грудня 2016 року строкові депозити двадцяти найбільших клієнтів (або груп клієнтів) становлять 1,968 млрд. грн., або 13,0 % від загальної суми строкових депозитів (31 грудня 2015 року: 3,747 млрд. грн., або 24,7 %).

Протягом 2016 та 2015 років Група здійснювала розміщення іменних депозитних сертифікатів серед клієнтів-фізичних осіб строком на 6 місяців та 1 рік. Станом на 31 грудня 2016 року балансова вартість розміщених депозитних сертифікатів становила 1,117 млрд. грн. (31 грудня 2015 року: 0,595 млрд. грн.). Середньозважена доходність за розміщеними сертифікатами станом на 31 грудня 2016 року становила в гривні — 19,7 %, в доларах США — 5,7 %, в євро — 5,0 % (31 грудня 2015 року: в гривні — 20,1 %, в доларах США — 6,2 %, в євро — 5,1 %).

Більш того, основною частиною активів банку є кредитний портфель — сукупність усіх банківських позик, що структуровані за певними параметрами відповідно до завдань визначеної банком кредитної політики. Так, порівняно з 2015 роком показник 2016 року зменшився на 5,507 млрд. грн., що склало 9,82 %, але зріс на 4,240 млрд. грн. порівняно з 2014 роком, що склало 9,15 %.

Про втрату значної частини кордонів впливу за банківськими зобов'язаннями в ПАТ «Укрсоцбанк» свідчить суттєве їх зменшення — з 41,926 млрд. грн. у 2014 році до 28,821 млрд. грн. у 2016 році, або на 31,26 %. Загальна сума втрати становила 13,105 млрд. грн., або 68,74 %. Цей процес відбувся за рахунок традиційного економічного ринкового перерозподілу: кошти клієнтів — 92 % (у 2016 році їхня частка дещо зменшилась порівняно з 2015 р. — на 0,144 млрд. грн., або на 0,54 %; та значно зросла порівняно з 2014 р. — на

3,269 млрд. грн., або на 14,0 %), кошти банків — 6 %, інші зобов'язання — 2 %.

Протягом року, що закінчився 31 грудня 2016 року, Група звернула стягнення на об'єкти застави вартістю 0,476 млрд. грн. (31 грудня 2015 року: 0,832 млрд. грн.) за кредитами та заборгованістю клієнтів. Балансова вартість стягненої застави станом на 31 грудня 2016 року складає 2,847 млрд. грн. (31 грудня 2015 року: 3,451 млрд. грн.).

З метою визначення реального розміру капіталу з урахуванням ризиків у своїй діяльності ПАТ «Укрсоцбанк» постійно оцінює якість своїх активів і позабалансових зобов'язань, здійснює відповідні коригування їх вартості шляхом формування резервів для покриття очікуваних (можливих) збитків за зобов'язаннями контрагентів.

Структура капіталу ПАТ «Укрсоцбанк» складається з боргових інструментів, до яких входить субординований борг, та капіталу, який представлений статутним капіталом, резервами, непокритим збитком, іншим додатковим капіталом. Динаміка зростання статутного капіталу ПАТ «Укрсоцбанк» у млрд. грн. за період 2013–2016 рр. має позитивну тенденцію. Станом на 31 грудня аналізованого періоду статутний капітал збільшувався таким чином: 1,94 млрд. грн.; 2,594 млрд. грн.; 7,866 млрд. грн.; 16,673 млрд. грн.

Головною причиною все ще негативного результату є висока вартість фондування порівняно з можливістю генерувати доходи — вплив проблемної заборгованості минулих років все ще чималий.

У другому півріччі 2016 року збиток ПАТ «Укрсоцбанк» за 12 місяців поточного року склав — 14,753 млрд. грн. У той же час доход банку за 12 місяців склав 0,075 млрд. грн.

Анексія Криму Російською Федерацією та воєнні дії в Луганській, Донецькій областях спричинили наявність суттєвої невизначеності щодо вірогідності відшкодування активів у цих регіонах.

В умовах відсутності ринку нерухомості й враховуючи наявність суттєвої невизначеності щодо контролю над активами та об'єктами застави, Група не оцінила достатність резервів на покриття збитків від знецінення за кредитами, наданими позичальникам, що розташовані у Криму, Донецькій та Луганській областях, балансовою вартістю 7,140 млрд. грн. станом на 31 грудня 2015 року і 5,475 млрд. грн. станом на 31 грудня 2014 року, і відповідний вплив на відрахування до резерву під знецінення кредитів і заборгованості клієнтів та інших фінансових зобов'язань, на процентні доходи та на витрати з податку на прибуток за роки, що закінчилися 31 грудня 2015 та 2014 років відповідно.

Через аналогічні причини станом на 31 грудня 2015 року та 31 грудня 2014 року Група не змогла визначити витрати від зменшення корисності об'єктів нерухомості, що розташовані в Криму,

Донецькій та Луганській областях, балансовою вартістю 0,450 млрд. грн. та 0,247 млрд. грн. відповідно. Як стало відомо зі звіту ПрАТ «Делойт енд Туш ЮСК», станом на 31 грудня 2015 року Група відобразила резерв на покриття збитків від зменшення корисності кредитів та заборгованості клієнтів у сумі 19,683 млрд. грн.

Поняття «санация підприємства» треба трактувати як систему заходів, що проводяться для запобігання банкрутству промислових, торгових, банківських підприємств (організацій) і спрямовуються на їхнє майбутнє відродження. Задля переведення банку в режим фінансового оздоровлення необхідне виникнення деяких підстав. До цих підстав відносять: по-перше, порушення банківського законодавства; по-друге, недостатній рівень капіталу, необхідного для забезпечення нормальної діяльності; по-третє, віднесення банку до категорії проблемних.

Справа про визнання банку банкрутом може бути порушена лише після відкликання банківської ліцензії, після чого санация банку не допускається. Орган, який ініціював рішення щодо ліквідації, призначає ліквідатора, який приступає до виконання обов'язків негайно після відкликання ліцензії. У разі, якщо ПАТ «Укрсоцбанк» потрапить у кризове становище, яке ставить під загрозу подальше його існування, то може бути переведений на режим фінансового оздоровлення з ініціативи НБУ [6].

ПАТ «Укрсоцбанк» потребує більше часу для врегулювання робочих нюансів балансових показників; у той же час говорити про його капітальне падіння з відкликанням банківської ліцензії наразі не доцільно. При всьому зазначеному, під час формування міжнародними агенціями річних консалтингових звітів згідно з робочими процесами ПАТ «Укрсоцбанк» за останні роки був виявлений дисбаланс у «каркасі» фінансового стану Банку. Під «режимним каркасом» фінансового оздоровлення банку розуміється цілісна система непримусових та примусових заходів, спрямованих на збільшення обсягу капіталу до необхідного рівня протягом визначеного НБУ періоду.

На нашу думку, ПАТ «Укрсоцбанк» залишається спроможним та сильним на бізнесовій мапі України. Але якщо станеться розхитування стабільного функціоналу Банку, сформованого 26 років тому, нами виокремленні сім пропозицій щодо «реанімаційно-фінансового спасіння» Банку.

З метою підвищення рівня власної фінансової стійкості ПАТ «Укрсоцбанк» органи банківського нагляду зобов'язані:

- 1) скласти та виконати актуальний бізнес-план — програму розвитку капітальної бази;
- 2) скласти графік формування в повному обсязі резервних фондів і спеціальних резервів під активні операції;

3) скласти та запровадити положення щодо покращення кредитної політики;

4) дотриматись зобов'язання щодо проведення зовнішнього аудиту фінансового стану;

5) прийняти рішення щодо обмеження розміру кредитів, що надаються інсайдерам банку;

6) прийняти рішення щодо тимчасових варіацій за зниження розміру відсотків за депозитами, що залучаються задля накопичення грошової маси;

7) виконати зобов'язання щодо вдосконалення системи внутрішнього контролю [2].

Висновки. ПАТ «Укрсоцбанк» як частина великого справного, відпрацьованого роками механізму, діє відповідно до грошово-кредитної політики держави і регулює рух грошових потоків, впливаючи на обіг, емісію, загальну масу, включаючи кількість готівки, що перебуває в обігу. З практичної точки зору, його роль визначається тим, що він управляє в державі системою платежів і розрахунків і більшу частину своїх комерційних справ здійснює через внески вкладників, кредитні операції та інвестиції, тим самим покращує локально фінансовий клімат в державі.

Згідно з консалтинговими річними звітами (станом на 31.12.2014 р., 31.12.2015 р., на 31.12.2016 р.) фінансування діяльності банку та його активів здійснюється переважно за рахунок залучених коштів у структурі балансу. Динамічний спад активів банку у аналізованому періоді забезпечувався незбалансованим підкріпленням пасивів залишками на коштах клієнтів. Загалом, частка залишалась найбільшою (у абсолютному вираженні в період з 31.12.2014 р. по 31.12.2016 р. зменшення активів банку склало 10,867 млрд. грн., або 22,6 %). У структурі активів ПАТ «Укрсоцбанк» переважну питому вагу мають кредити та заборгованість клієнтів і грошові кошти та їх еквіваленти, що разом складає 76,0 % від загального валу.

Також про втрату значної частини кордонів впливу за банківськими зобов'язаннями в ПАТ «Укрсоцбанк» свідчить суттєве їх зменшення — з 41,926 млрд. грн., у 2014 році до 28,821 млрд. грн. у 2016 році, або на 31,26 %. Загальна сума втрати становила 13,105 млрд. грн., або 68,74 %. Цей процес відбувся за рахунок традиційного економічного ринкового перерозподілу: кошти клієнтів — 92 % (у 2016 році їхня частка дещо зменшилась порівняно з 2015 р. — на 0,144 млрд. грн., або на 0,54 %, та значно зросла порівняно з 2014 р. — на 3,269 млрд. грн., або на 14,0 %), кошти банків — 6 %, інші зобов'язання — 2 %.

Позитивною тенденцією стало зростання статутного капіталу ПАТ «Укрсоцбанк» за період 2013–2016 рр. Так, станом на 31 грудня аналізованого періоду статутний капітал банку збільшувався таким чином: 1,94 млрд. грн.; 2,594 млрд. грн.;

7,866 млрд. грн.; 16,673 млрд. грн. Це свідчить про виваженість прийнятих дій Наглядовою радою ПАТ «Укрсоцбанк», аби не тільки лишитись на «плаву» у фінансовому морі країни, а і продовжувати почувати себе сильним комерційним Банком України, якому під силу будь-який «шторм».

Нами було прораховано і надано теоретичний алгоритм покровових дій, що базується на законодавчому аспекті порядку здійснення спеціальних заходів щодо фінансового оздоровлення банків.

Органи банківського нагляду зобов'язані опрацювати синтезований комплекс практичних дій і за умови фінансової скрути:

1) скласти та виконати актуальний бізнес-план капітальної бази, розробив графік формування в повному обсязі резервних фондів і спеціальних резервів під активні операції;

2) скласти та запровадити положення щодо покращення кредитної політики, дотримуючись зобов'язань щодо проведення зовнішнього аудиту фінансового стану;

3) прийняти рішення щодо обмеження розміру кредитів, що надаються інсайдерам банку;

4) прийняти рішення щодо тимчасових варіацій з зниження розміру відсотків за депозитами, що залучаються задля накопичення грошової маси;

5) виконати зобов'язання щодо вдосконалення системи внутрішнього контролю.

Таким чином, проведений комплексний аналіз фінансово-економічного стану ПАТ «Укрсоцбанк» з подальшим висунуванням конкретних (поетапних) кроків у його фінансовому оздоровленні дозволив скласти реальний «пазл» усвідомленої роботи його підрозділів за аналізований період 2014–2016 рр.

Література

1. Все про економіку та фінанси [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://finbalance.com.ua/bank/Privatbank>.
2. Дзюблюка О. В. Банківські операції : підруч. / О. В. Дзюблюка. — Т. : Вид-во ТНЕУ «Економічна думка», 2009. — 696 с.
3. Іванілов О. С. Економіка підприємства : підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. С. Іванілов. — К. : Центр учбової літератури, 2009. — 728 с.
4. Мочерний С. В. Економічна енциклопедія : у трьох томах. Т. 1 / ред. С. В. Мочерний та ін. — К. : Видавничий центр «Академія», 2000. — 864 с.
5. Про Банк [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.ukrsotsbank.com/about>.
6. Сміян Л. С. Правове регулювання банкрутства : підручник / Л. С. Сміян (відп. ред.) ; Національна академія управління. — К. : КНТ, 2009. — 461 с.
7. Управління фінансовими ресурсами банку: сутність та принципи [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.vestnikdnu.com.ua/archive/201263/67-72.html>.

References

1. *Vse pro ekonomiku ta finansy* [All about economy and finance]. Retrieved from <http://finbalance.com.ua/bank/Privatbank>.

2. Dzyublyuka, O. V. (2009). *Bankivski operatsiyi* [Banking Transactions]. Ternopil, Publ. TNEU «Ekonomiczna dumka» [in Ukr.].
3. Ivanilov, O. S. (2009). *Ekonomika pidpryyemstva* [Business Economics]. Kyiv, CSL [in Ukr.].
4. Mochernyy, S. (2000). *Ekonomichna entsyklopediya* [Economic Encyclopedia]. Kyiv, Akademiia Publ. [in Ukr.].
5. *Pro Bank* [About the Bank]. Retrieved from <https://www.ukrsotsbank.com/about>.
6. Smiyn, L. S. (2009). *Pravove rehulyuvannya bankrutstva* [Legal regulation of bankruptcy]. Kyiv, KNT [in Ukr.].
7. *Upravlinnya finansovymy resursamy banku: sutnist ta pryntsyppu* [Management of financial resources of the bank: the essence and principles]. Retrieved from <http://www.vestnikdnu.com.ua/archive/201263/67-72.html> [in Ukr.].